తెలుగు నాటకం - వాస్తవికత

తెలుగు నాటకాన్ని ఆధునికత దిశగా మలుపు తిప్పిన ఉత్తమ వాస్తవిక నాటక రచయిత పాకాల వేంకట రాజమన్నారు

తెలుగు నాటకాన్ని పద్యనాటకాల పరవళ్ల నుంచి దారిమళ్లించి ఆధునిక సాంఘిక సమస్యా నాటకాల దిశగా నడిపించినవాడు పాకాల వేంకట రాజమన్నారు. రెండు తరాల రెండు విభిన్నమైన జీవిత విధానాలకు వారధిగా నిలిచి ఆనాటి సమాజంలో ఉన్న సమస్యల్ని తన పాత్ర చిత్రణా ప్రతిభతోను, తన జీవన దృక్పథ ప్రగతితోను ఆవిష్కరించి కొత్త సంఘనీతికి, సరికొత్త సంఘరీతికి మార్గదర్శకుడైనవాడు ఆయన. పాశ్చాత్య సాహిత్యంతో, మరీముఖ్యంగా ఆధునిక సాహిత్యంతో గాఢ పరిచయం ఉండడం వల్ల 19వ శతాబ్దంలో జరిగిన సాంఘికమైన మార్పులను భారతదేశంలో కూడా ప్రవేశపెట్టాలని ఆరాట పడ్డాడాయన. కాల్పనిక వాదాన్ని తోసిరాజని వాస్తవిక వాదానికి పట్టం కట్టాడు. అందులో భాగమే ఆయన సాహిత్యసృష్టి. అనేక అధికార పదవుల నిర్వహణలో నిమగ్నుడై వుండి కూడా రాజమన్నారు 2 నాటకాలను, 20కి పైగా నాటికలను రాసి వాస్తవిక గద్య నాటకకర్తలలో - ఆధునిక కాలంలో - ప్రప్రథముడుగాను, తెలుగు నాటకాన్ని ఆధునికత వైపు నడిపించిన నాయకుడుగాను నాటకాభిమానుల గౌరవప్రపత్తులను పొందిన వ్యక్తి. ఆయన 1929లో రాసిన 'తప్పెవరిది?' నాటకాన్ని బళ్లారి రాఘవ, కొమ్మూరి పద్మావతి 1930 ఏప్రిల్‌లో మద్రాసు మ్యూజియం థియేటర్‌లో ప్రదర్శించి సరికొత్త నాటక యుగానికి నాంది పలికారు. దానికి సహకరించి, ఆంధ్రదేశంలో ఇబ్సన్, చెకోవ్, బెర్నార్డ్‌షాల వంటి పాశ్చాత్య వాస్తవికవాద రచయితల స్ఫూర్తితో, ఆధునికత వైపుకు తెలుగు నాటకాన్ని నడిపించిన రాఘవ, రాజమన్నారు, కె.వి.గోపాలస్వామి, పి.రంగారామ్‌లు అభినందనీయులు.

రాజమన్నారు కాలం నాటి దేశకాల పరిస్థితులు ప్రపంచ నాటక చరిత్రలో ఇబ్సన్, చెకోవ్‌ల కాలం నాటి పరిస్థితులను జ్ఞప్తికి తెస్తాయి. సమాజంలోని

పెత్తందారుల దురాగతాలు, స్త్రీల ఎడ వారు చూపే కపట సానుభూతి, వాస్తవికతకు దూరంగా కాల్పనిక జగత్తులో విహరించడం - ఈ వాస్తవిక వ్యతిరేక కాల్పనికవాద లక్షణాలు సంఘ సమస్యా నాటకాల రచనకు దారితీశాయి. అలాగే 18వ శతాబ్దంలోని కవితా నాటకాలకు ప్రతిగా గద్య నాటకాలను చేపట్టారు ఆ రచయితలు. తెలుగువారు కూడా పద్య నాటకాలకు ప్రతిగా సాంఘిక గద్య నాటకాలను రచించడం ప్రారంభించారు. ఆ సాహిత్య సంస్కరణోద్యమానికి - నాటకరంగంలో నాయకుడు రాజమన్నారు.

ముందు వాస్తవికతను గురించి, ఇబ్సన్ ఆవిష్కరించిన సమస్యా నాటకాలను గురించి తెలుసుకుంటే రాజమన్నారును అర్థం చేసుకోవడంలో ఒక పార్శ్వాన్ని అర్థం చేసుకున్నట్లు అవుతుంది.

వాస్తవికత - వాస్తవిక నాటకం:

పాశ్చాత్య నాటక విమర్శలో "వాస్తవికత" అనే పదం చాలా విస్తృతమైన అర్థంలో వాడబడ్డది. ఒక తరంలో ఉన్న "అతి నాటకీయత", "అతి కాల్పనికత", నటనలో "అతి ఉద్వేగ ప్రకటన" వంటి స్థితికి భిన్నంగా తరువాతి తరం విమర్శకులు ఈ పదాన్ని వాడినట్టు కనిపిస్తుంది. 1909లో ఎడ్వర్డ్ గోర్డన్ క్రెయిగ్ అనే ప్రఖ్యాత విమర్శకుడు తన "On the Art of the Theatre" అన్న గ్రంథంలో ఎడ్మండ్ కీన్ నటనాశైలిని పొగుడుతూ, క్రిందటి తరానికి చెందిన కెంబుల్ నటన కన్న కీన్ నటన వాస్తవికంగా ఉంది - అన్నాడు. కీన్ అతిశయ నటనకన్న మాక్రిడీ నటన వాస్తవికంగా ఉందని, మాక్రిడీ కన్న హెన్రీ ఇర్వింగ్ నటన వాస్తవికంగా ఉన్నదని ఈ విమర్శకుని అభిప్రాయం. అలాగే ఆంత్వా ఆంతోయిన్ మాక్రిడీ నటన కృతకంగా ఉందని విమర్శిస్తూ స్టానిస్లావ్‌స్కీ నటన వాస్తవికంగా ఉన్నదన్నాడు. ఈ పారంపర్యంగా వస్తున్న అభిప్రాయాలను క్రోడీకరిస్తూ గోర్డన్ క్రెయిగ్ "వాస్తవికత" అనేది "మరో సరికొత్తకృతకమైన (artificial) నటనాశైలి మాత్రమే" అంటాడు (పు. 290). ఇదే ఉదాహరణని నాటకరచనకు కూడా అన్వయించవచ్చు. ఒకతరం రచనా శైలి తరువాతి తరానికి కృతకంగా అవాస్తవికంగా కనిపించి కొత్త రచనాశైలికి నాంది పలుకుతుంది. మరికొన్నాళ్లకు మరోతరం రచయితలు తమ పూర్వతరం రచనాశైలిని తోసిరాజని తమదైన నూతన వాస్తవికతను అనుసరిస్తారు. పాశ్చాత్య రచయితల రచనాశైలిని ఉదాహరణగా చెప్పాలంటే సాఫోక్లిస్ కన్న యురిపిడిస్

ు, స్త్రీల ఎడ వారు చూపే కపట సానుభూతి, వాస్తవికతకు క్తులో విహరించడం - ఈ వాస్తవిక వ్యతిరేక కాల్పనికవాద స్యా నాటకాల రచనకు దారితీశాయి. అలాగే 18వ నాటకాలకు ప్రతిగా గద్య నాటకాలను చేపట్టారు ఆ రు కూడా పద్య నాటకాలకు ప్రతిగా సాంఘిక గద్య ప్రారంభించారు. ఆ సాహిత్య సంస్కరణోద్యమానికి - కుడు రాజమన్నారు.

తను గురించి, ఇబ్సన్ ఆవిష్కరించిన సమస్యా నాటకాలను రాజమన్నారును అర్థం చేసుకోవడంలో ఒక పార్శ్వాన్ని వుతుంది.

నాటకం:

విమర్శలో "వాస్తవికత" అనే పదం చాలా విస్తృతమైన క తరంలో ఉన్న "అతి నాటకీయత", "అతి కాల్పనికత", ప్రకటన" వంటి స్థితికి భిన్నంగా తరువాతి తరం విమర్శకులు కనిపిస్తుంది. 1909లో ఎడ్వర్డ్ గోర్డన్ క్రెయిగ్ అనే ప్రఖ్యాత the Art of the Theatre" అన్న గ్రంథంలో ఎడ్మండ్ కీన్ హ, క్రిందటి తరానికి చెందిన కెంబుల్ నటన కన్న కీన్ ంది - అన్నాడు. కీన్ అతిశయ నటనకన్న మాక్రిడీ నటన మాక్రిడీ కన్న హెన్రీ ఇర్వింగ్ నటన వాస్తవికంగా ఉన్నదని యం. అలాగే ఆంత్వా ఆంతోయిన్ మాక్రిడీ నటన కృతకంగా స్టాన్‌స్లావ్‌స్కీ నటన వాస్తవికంగా ఉన్నదన్నాడు. ఈ అభిప్రాయాలను క్రోడీకరిస్తూ గోర్డన్ క్రెయిగ్ "వాస్తవికత" కృతకమైన (artificial) నటనాశైలి మాత్రమే" అంటాడు హరణని నాటకరచనకు కూడా అన్వయించవచ్చు. ఒకతరం రానికి కృతకంగా అవాస్తవికంగా కనిపించి కొత్త రచనాశైలికి మరికొన్నాళ్లకు మరోతరం రచయితలు తమ పూర్వతరం ని తమదైన నూతన వాస్తవికతను అనుసరిస్తారు. పాశ్చాత్య ని ఉదాహరణగా చెప్పాలంటే సొఫొక్లీస్ కన్న యురిపిడిస్

ఎక్కువ వాస్తవికత రచయిత. 'కమీడియా డెల్ ఆర్టే' కంటె మోలియర్ వాస్తవిక రచయిత. రిచర్డ్ స్టీల్ కంటె గోల్డ్‌స్మిత్, షిల్లర్ కంటె ఇబ్సన్, ఇబ్సన్ కంటె బ్రెష్ట్ - వాస్తవికతకు పట్టం కట్టారని సాహిత్య చరిత్ర చెబుతున్నది. అందువల్ల వాస్తవికతకున్న అర్థం మారుతున్నదనడం కంటె "నాటకీయ వాస్తవికత"కు ఒక తరం ప్రేక్షకులు యిస్తున్న అర్థాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని వారు నిర్ణయించుకున్న అభిప్రాయం మారుతున్నట్టు విశదం అవుతున్నది. ఒకరకంగా "వాస్తవికత" అనేది ఒక నాటక రచనాశైలిని, ప్రయోగ పద్ధతిని బట్టికాక, ఒకతరం ప్రేక్షకులు "వాస్తవికత"కు యిచ్చే నిర్వచనం మీద ఆధారపడి వుంటుందని భావించవచ్చు.

ఇబ్సన్, చెకోవ్, తొలిదశలో స్ట్రిండ్ బెర్గ్, తొలిదశలో బెర్నార్డ్ షా - వీరు పాశ్చాత్య నాటకరంగాన్ని సుసంపన్నం చేసిన రోజులలో ఆయా రచయితలు, వారి నాటక ప్రదర్శనలు చూసిన ప్రేక్షకులు అటు ప్రదర్శనా శైలిలోను, యిటు నాటక రచనా పద్ధతిలోను వాస్తవిక రచయితలమని నమ్మారు. ఇబ్సన్ రాసిన "పిల్లర్స్ ఆఫ్ ది సొసైటీ" (1877) - షా రాసిన "డాక్టర్స్ డైలమా" (1906) ల మధ్య కాలాన్ని వాస్తవిక యుగంగా పేర్కొంటారు విమర్శకులు. అయితే ఈ వాస్తవికవాదం ఎంత బలమైన సమకాలిక నాటకశైలీ విధానం అంటే ఆ రచయితల ప్రభావం మాత్రం ఇప్పటివరకూ కొనసాగుతూనే ఉంది. ఆర్థర్ మిల్లర్ తన నాటకాల మీద ఇబ్సన్ నాటకాల ప్రభావం ఉన్నదని చెప్పాడు. అలాగే తన నాటక రచనా పద్ధతి చెకోవ్ చూపినదారే నన్నాడు టెన్నెసీ విలియమ్స్. ఎన్ని కొత్త నాటక సిద్ధాంతాలు, ప్రయోగ పద్ధతులు వచ్చినా, వాస్తవిక నాటకం నిరంతర స్రవంతిగా నడుస్తున్నదని ఆధునిక నాటక చరిత్ర పునరుద్ఘాటిస్తున్నది.

వాస్తవికవాద ఆవిష్కారానికి స్ఫూర్తి:

ఇంత ప్రచలితమైన వాస్తవికవాద సిద్ధాంత లక్షణాలను, 19వ శతాబ్దంలో ఆ లక్షణాలు రూపుకట్టుకోవడానికి కారణభూతమై, ఆధునిక నాటకావిర్భావానికి కారణభూతమైన నేపథ్యాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలి. 1824లో ఆగస్ట్ కామ్టే అనే సాంఘిక శాస్త్రవేత్త సంఘ నిర్మాణం గరించి, దాని అవసరాలు ఆ సంఘ పరిమితుల్ని ఎలా శాసిస్తాయో చేసిన శాస్త్రీయ సిద్ధాంతం యీ వాస్తవికవాదానికి బీజాలు వేసింది. ఆ తరువాత 1859లో చార్లెస్ డార్విన్ ప్రతిపాదించిన పరిణామవాదం, హిప్పోలిట్ టెయిన్ ఆంగ్ల సాహిత్య చరిత్ర (1864) ను రాస్తూ ప్రతి యుగంలోను

ఆనాటి సమాజ లక్షణాలు సమకాలీన సాహిత్యంలో ఎలా ప్రతిబింబిస్తాయో చేసిన సాంఘిక-సాహిత్య అవినాభావ సంబంధ సిద్ధాంతం, క్లాడ్ బెర్నార్డ్ ప్రతిపాదించిన (1865) మానసిక శాస్త్ర సిద్ధాంతం, చివరగా కార్ల్ మార్క్స్ 1867లో తన 'దాస్ కాపిటల్'లో ప్రతిపాదించిన "ఆర్థిక మానవుడి"ని గురించిన నిర్వచనం - ఇవన్నీ వాస్తవికవాదానికి పాదుకట్టి నీరు పోశాయి. ఫ్లాబర్ట్, బాల్జాక్, జోలా వంటి రచయితల రచనల్లో అవి మొక్కగా మొలిచి, చెట్లయి నిలిచాయి. ఇబ్సన్ రచనలు, చెకోవ్, షా వంటి రచయితల రచనలు ఈ మొక్కను పెంచి పోషించి 'మాను'ను చేశాయి.

వాస్తవిక నాటకం, వాస్తవికనాటక ప్రదర్శన - ఈ రెండూ అంతవరకు పాశ్చాత్య దేశాలలో ప్రచలితంగా వున్న కాల్పనిక నాటకాలు, నాటక ప్రదర్శనలకన్న కేవలం భిన్నమైనవే కాదు. ఆ నాటకాల్లోని జీవన దృక్పథాన్నే అవి సమూలంగా మార్చివేశాయి. తమకు ముందున్న నాటకరంగాన్నే తోసిరాజన్నారు రచయితలు, దర్శకులు. 19వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో కాల్పనిక (romantic) నాటకాలు రంగస్థలాన్ని ఏలుతున్న రోజులు. పాశ్చాత్య సాహిత్యాన్నంతనూ, ముఖ్యంగా నాటకాన్ని కాల్పనిక భావాలు, ఊహాలోకాలు, ఆదర్శవాదాలు చుట్టుముట్టిన కాలం అది. నియంత్రణలేని ఆదర్శవాదం దాని ఊపిరి. భావనలోను, భావ వ్యక్తీకరణలోను స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలకు పట్టం కట్టిన యుగం. ఫ్రెంచి విప్లవం నేర్పిన స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాల ప్రాముఖ్యం, దానివలన వచ్చిన రాజకీయ చైతన్యం స్థిరపడిపోయిన సంప్రదాయాలను, భావాలను ప్రశ్నించాయి. జర్మనీలో అప్పటివరకు సాటిలేనిదని భావించిన విషాదాంత నాటకశైలిని లెస్సింగ్ ఆధిపత్యం వహిస్తున్న "హాంబర్గిష్ డ్రమటర్గ్" నిరసించి నిరాకరించింది. అంతేకాదు గెటే, షిల్లర్‌ల రంగస్థలాలలో విషాదాంత నాటకాలకు బదులు కొత్తగా బయలుదేరిన సాంఘిక సమస్యా నాటకం Sturm & Drang (Storm & Stress) కు పట్టం కట్టడం జరిగింది.

కాల్పనిక నాటకాలు:

1827లో విక్టర్ హ్యూగో ప్రతిపాదించిన కాల్పనిక నాటకం ఒక ప్రధాన నాయకుడు కేంద్రంగా ఆయన గొప్పతనాన్ని చాటడానికి అనూహ్యమైన మలుపులతో అతి ఉద్వేగ సంఘటనలతో అందుకు దీటైన ఉద్వేగపూరితమైన సంభాషణలతో, దుర్మార్గం ఓడించబడి మంచికి పట్టం కట్టే నైతికత ప్రధానంగా సాగింది. ఈ

నాటక రచనా, ప్రదర్శనా పద్ధతినే "మెలోడ్రామా" అంటున్నాం. యూజీన్ స్క్రయిబ్, విక్టోరియన్ సార్డోల రచనాపాటవం వెల్లడించిన ఉద్విగ్న ప్రధాన నాటకాలలో సంభాషణలలో పదును, భావోద్వేగాల ప్రాముఖ్యం, సామాన్య ప్రేక్షకుల సమస్యలతో మమేకమయ్యే సంఘటనాత్మక ఇతివృత్తం, అతి ఉద్వేగ నటన ఈ నాటకాలకు రంగస్థలం మీద ఓ ముప్పయ్ సంవత్సరాలు పట్టం కట్టింది. ఒక నాయకుడో, నాయికో లేదా ఇద్దరూనో ప్రధానంగా ఉండి వారి జీవితంలో సంభవించిన సంఘటనలను తమ శైలి ద్వారా సంచలనాత్మకంగా చిత్రించడం వల్ల ఆ ప్రధాన వ్యక్తితో ప్రేక్షకులు సహానుభూతి పొందుతారు. స్క్రైబ్ ప్రారంభించిన ఈ రకం well-made plays కు డ్యూమా 'ఫిల్స్' అనే మరో ఫ్రెంచ్ రచయిత ఒక నైతిక కోణాన్ని జోడించాడు. భావప్రధాన నాటకాల (drama of ideas) కు లేదా 'థీసిస్' నాటకాలకు ఈయన రచనలే శ్రీకారం చుట్టాయి.

వాస్తవిక నాటక రచన:

దీనికి ప్రతిగా ప్రారంభమైన వాస్తవిక రచనలలో నాయకుని ప్రాధాన్యత తగ్గి సమూహ ప్రాముఖ్యం పెరిగింది. నాయకునిలోని నాయకత్వ లక్షణాలను చూపడానికి ఎన్నుకొన్న కాల్పనిక సన్నివేశాలను తోసిరాజనడం జరిగింది. దీనితో పాత్ర చిత్రణలోను, ఇతివృత్తంలోను పెనుమార్పులు చోటు చేసుకున్నాయి. నిత్యజీవితంలో అనుభవాలకు లోబడే సంఘటనలనే రంగస్థలం మీద కూడా చూపడం అనివార్యమైంది. ప్రేక్షకులను ఆశ్చర్యచకితులను చేసే సంఘటనలకు మారుగా మధ్యతరగతి జీవితాలలో జరిగే సామాన్య సంఘటనల వెనుక ఉన్న అసామాన్య మానసిక, నైతిక, సాంఘిక ఒత్తిడులను సంఘటనలుగా మలిచే ప్రయత్నం జరిగింది. కావ్యభాషకు విడాకులిచ్చి సామాన్యుల భాషను, ఆలంకారిక భాష స్థానంలో అతిచిన్న పదాల కూర్పుతో సంభాషణలు రాయడం ప్రారంభమైంది.

తొలిరోజుల్లో వాస్తవికత సమాజ స్థితిగతులను యధాతథంగా చిత్రించే దిశలో పయనించి "వీరవాస్తవికత" అనిపించుకున్న "యధాతథవాదా"నికి (నాచురలిజమ్) దారితీసింది. మానవ స్థితిగతులను తన నియంత్రణకు కూడా అందని వంశపారంపర్యం (heredity), పెరిగిన వాతావరణం (environment) ఈ రెండూ నియంత్రిస్తాయన్న వాదంతో యీ "యధాతథ" వాస్తవికవాదులు రచనలు చేశారు. పరిస్థితులు పాత్రలలో ఏవిధమైన ప్రేరణ కలుగచేస్తాయో

అటువంటి సంఘటనలనే ఎన్నుకోవడం, తత్కాల ప్రభావం వల్ల ప్రేరితమైన సంభాషణలకు ప్రాముఖ్యం ఇవ్వడం ఈ నాటకాలకు సామాన్యం. ఈ నాటకాలలోని పాత్రలు రచయితలు చిత్రిస్తున్న సాంఘిక (పై తరగతి × కింది తరగతి), ఆర్థిక (ధనవంతుడు×పేదవాడు), లైంగిక (ఆడ×మగ) వర్గాలకు ప్రాతినిధ్యం వహించేవారుగా రూపొందించడం జరిగింది. దీనితో ప్రత్యేక లక్షణాలతో కనిపించే వెనకటి నాటకంలోని నాయక పాత్ర అదృశ్యం అయి, వ్యక్తిత్వ ప్రధాన పాత్రలు ఆయా వర్గ లక్షణాలతో ఆవిష్కరించబడ్డాయి. రచయితలు సృష్టిస్తున్న ఈ కొత్త సాంఘిక వాతావరణంలో యధాతథవాదులు అంతర్గతంగా ఉన్న సాంఘిక సమస్యను చిత్రించే క్రమంలో కొందరు రచయితలు వాస్తవికతకు ప్రాతిపదిక అయిన scientific obectivity ని కూడా మరచిపోయారని చెప్పవచ్చు. ఎమిలీజోలా, తొలి రచనాదశలో స్ట్రిన్డ్‌బెర్గ్ యీ రకం యధాతథ వాదానికి వారసులని చెప్పవచ్చు.

వాస్తవిక నాటక ప్రదర్శన: మెయినింజెన్ కంపెనీ

ఇదే సమయంలో ఒక నాటక సమాజం తన అధునాతన నాటకశైలితో యూరప్ దృష్టిని ఆకర్షించింది. ఈ సమాజాన్ని 'మెయినింజెన్ కంపెనీ' అంటారు. డ్యూక్ జార్జ్-II, డ్యూక్ ఆఫ్ మెయినింజన్ - ఎడ్మండ్ కీన్ నాటకాలు చూసి ప్రభావితుడై తన ఆధ్వర్యంలో నడుస్తున్న సమాజం ప్రదర్శించే నాటకాలలో వాస్తవికతకు ప్రాధాన్యతనిచ్చాడు. నాటక రచనలో ప్రారంభమైన వాస్తవిక వాదానికి సరితూగే ప్రదర్శనాశైలిని రంగస్థలం మీద ప్రవేశపెట్టిన ఘనత డ్యూక్ మెయినింజెన్‌దే! ఆయా పాత్రల మనస్తత్వాలను ఉద్విగ్నతలకు దూరంగా వాస్తవికరీతిలో బహిర్గతం చేయడం, అతి చిన్న రంగస్థల కదలికలకు కూడా ఒక కారణం (motivation) ఉండడం, సమూహ దృశ్యాల నిర్వహణంలో వాస్తవికతను ప్రతిబింబింప చేయడం ఈ నాటక ప్రదర్శనలలో డ్యూక్ సాధించిన విజయాలు. అలాగే దృశ్య నిర్మాణంలోను, పాత్రలను రంగస్థలం మీద నిలబెట్టే రంగదృశ్యాల లోను, దృశ్యబంధాలలో యదార్థ పరికరాలను వాడడంలో కూడా వాస్తవికతను సాధించాడు డ్యూక్. 1876లో బెర్లిన్‌లో ఇబ్సన్ నాటకం "ది ప్రిటెండర్స్"ను ఈ సమాజం ప్రదర్శించినప్పుడు ఇబ్సన్ దానిని స్వయంగా వీక్షించి వాస్తవిక నాటక శైలి ప్రేక్షకుల మీద కలగచేసే ప్రభావాన్ని గుర్తించాడు. 1881లో విలియం ఆర్చర్ అనే విమర్శకుడు వీరి నాటకాలు చూసి ఆనందంతో ఉబ్బిపోయాడు.

1888లో అంత్వా, అదే సంవత్సరాంతంలో స్టాన్స్లవ్స్కీ వీరి నాటకాలు చూసి ప్రభావితులయినారు. దానికి పర్యవసానమే ఆంత్వా ప్రారంభించిన థియేటర్ లీబ్ర్; స్టాన్స్లావ్స్కీ ఆధ్వర్యంలో ప్రారంభమైన మాస్కో ఆర్ట్ థియేటర్.

హెన్రిక్ ఇబ్సన్ (1823-1906)

ప్రపంచ నాటకరంగాన్ని నార్వే దేశస్థుడైన హెన్రిక్ ఇబ్సన్ ప్రభావితం చేసినంతగా మరో ఆధునిక నాటక రచయిత ప్రభావితం చేయులేదు. నాటక ప్రదర్శనలతో చిన్నతనం నుంచీ మమేకం కావడం వల్ల రంగస్థల అవసరాలను కూలంకషంగా అర్థం చేసుకొని మరీ నాటక రచన చేశాడు ఇబ్సన్. ఇరవైయేళ్ళకే మొదటి నాటకం రాసి మరో రెండేళ్లకు ఆనాటకాన్ని స్వయంగా రంగస్థలం మీద ప్రయోగించాడు. ఆరు సంవత్సరాలపాటు తన స్వంత పట్టణం బెర్గేన్‌లోని నేషనల్ థియేటర్‌లో రంగస్థల నిర్వాహకుడిగా పని చేశాడు. అక్కడ సుమారు 145 నాటకాలకు దర్శకత్వం వహించాడు. మరో అయిదు సంవత్సరాలు క్రిస్టియానాలోని నార్వేజియన్ థియేటర్‌కు ఆర్టిస్టిక్ డైరక్టరుగా పనిచేశాడు. 1877లో "పిల్లర్స్ ఆఫ్ ది సొసైటీ" నాటకంతో ప్రపంచ దృష్టిని ఆకర్షించాడు. ఆ తరువాత "ఎ డాల్స్ హౌస్" (1879), "ఘోస్ట్స్" (1881) నాటకాలతో ఉత్తమ వాస్తవిక నాటక రచయితగా గుర్తింపు పొందాడు.

"ది పిల్లర్స్ ఆఫ్ ది సొసైటీ", "ఎనిమీ ఆఫ్ ది పీపుల్", "డాల్స్ హౌస్", "ఘోస్ట్స్" నాటకాలు సమకాలీన సమాజంలోని అసంబద్ధ సంప్రదాయాల మీద ఇబ్సన్ చేసిన దాడి. పెద్దమనుషులుగా చెలామణీ అయ్యేవారిలో కనిపించే స్వార్థపరత్వం, కుచ్చితం – "పిల్లర్స్" నాటకం బట్టబయలు చేస్తుంది. కొందరు స్వార్థపరుల స్వప్రయోజనాల కోసం ఒక నిస్వార్థ ప్రజాసేవకుణ్ణి బలి యివ్వడం "ఎనిమీ ఆఫ్ ది పీపుల్"లో ఇతివృత్తం. చిన్నతనం నుంచీ తాను బంగారు బొమ్మలా పెరిగిన బొమ్మరిల్లు వాతావరణం నుంచి భర్త స్వార్థం తెలిసిరాగా, ఆ భర్త మొహంమీదే తలుపును మూసి ధైర్యంగా బయటకు నడిచిన ధీమంతురాలి కథ "డాల్స్ హౌస్". తనకు ద్రోహం చేసి విచ్చలవిడి జీవితాన్ని గడిపిన భర్త చనిపోతూ దుర్భర గతజీవితంతో పాటు భర్త లైంగిక స్వేచ్ఛవల్ల జన్యురోగంతో దిన దినమూ కృశించి పోతున్న కొడుకు జీవితాన్ని చూస్తూ గతం నుంచి, సంప్రదాయాల కట్టడి నుంచి బయటకు రావాలని ఆక్రోశించే భార్య కథ "ఘోస్ట్స్". ఈ నాటకాల

తరవాత ఇబ్సన్ క్రమక్రమంగా ప్రతీక నాటకాల రచనలో పడి "ది వైల్డ్ డక్", "రోస్మర్ షామ్", "హెడ్డా గాబ్లర్" వంటి రచనలు చేశాడు. కాని ఈనాటికీ ఆయన రాసిన వాస్తవిక నాటకాలకే మహారచయితగా ఇబ్సన్‌కు పట్టం కడుతున్నది ప్రపంచం.

ఇబ్సన్‌తో పాటు ఆంటన్ చెకోవ్ రష్యాలోను, హాప్‌మన్ జర్మనీలోను, జె.యం.సింగ్ ఐర్లండ్‌లోను, బెర్నార్డ్ షా ఇంగ్లండులోను నాటకరచనలో వాస్తవికతకు స్థిరత్వం కల్పించారు. అలాగే ఫ్రాన్స్‌లో స్ట్రిన్‌బెర్గ్, రష్యాలో నెమిరోవిచ్ దాన్‌షెంకో, స్టాన్‌స్లావ్‌స్కీలు, జర్మనీలో బ్రాహ్మ్, ఐర్లండ్‌లో ఐరిష్ నేషనల్ థియేటర్ దర్శకులు, వాస్తవికవాద నాటక ప్రయోగాలను సుసంపన్నం చేశారు. కాని ఇబ్సన్ ఒక్కడే భారతీయ నాటక రచనను నూతన దృక్పథం వైపుకు నడిపించాడు. ముఖ్యంగా తెలుగు నాటకంలో విప్లవాత్మకమైన మార్పుల్ని తెచ్చి సరికొత్త ఆలోచనా విధానానికి స్ఫూర్తినిచ్చినవాడు ఇబ్సన్. ఈ స్ఫూర్తే తెలుగు నాటకరంగం పద్య నాటకం నుంచి వచన, సాంఘిక సమస్యా నాటకానికి పథ నిర్దేశం చేసింది. తొలితరం వాస్తవిక నాటక రచయితలైన రాజమన్నారు, రాఘవ, పి.రంగారాం, మల్లాది అవధాని, ఆమంచర్ల గోపాలరావు, బుర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యం వంటి రచయితలకు ఇబ్సన్ మార్గ దర్శకుడైనాడు.

రాజమన్నారు జీవితం

సాహిత్యంలోను, లలితకళా, ప్రదర్శకకళా రంగాలలోను అత్యున్నత పదవులను అధిరోహించిన పాకాల వేంకట రాజమన్నారు 1901, మే 10న జన్మించాడు. తండ్రి మైసూరు ప్రధాన న్యాయమూర్తి వెంకటరమణరావు. చిన్నప్పటినుంచీ సంగీత సాహిత్యాల సంరంభంలో పెరిగాడు. 13 ఏళ్ళకే ఆరవ ఫారం (ఇవ్వాల్టి యస్.యస్.సి.) లోకి వచ్చి, 16వ ఏటి వరకు పరీక్షకు కూర్చోవడానికి వీలు లేకపోవడం వల్ల ఈలోగా సంస్కృతంలో పంచకావ్యాలు పూర్తి చేశాడు. స్కూల్లో ఉన్నప్పుడే "పాసంతి" అనే లిఖిత పత్రికను ప్రచురించాడు. కాలేజీలో ఉన్న రోజులలో "సుధాకరుడు" అన్న పేరుతో కృష్ణా పత్రికలో కవితలు ప్రచురించాడు. అప్పుడే బ్రిటన్ నుంచి వచ్చే "బుక్‌మన్" పత్రికలో ఆంగ్ల కవితలను రాశాడు. ఆంగ్ల సాహిత్యం, వేదాంత శాస్త్రం ప్రధానాంశాలుగా బి.ఏ. చదివి యూనిర్సిటీలోనే మొదటివాడుగా నిలిచి 9 బంగారు పతకాలు గెలుచుకున్నాడు.

గార్జా, మిల్లర్ బహుమతుల నందుకున్నారు. మద్రాసు లా కాలేజిలో బి.యల్. చదివి జూరిస్ ప్రూడెన్స్‌లో ప్రథమ బహుమతి పొందాడు. లా కాలేజీలో ఉండగానే "కళ" అనే పేరుతో ఉత్తమ మాస పత్రికకు సంపాదకత్వం వహించాడు. సమకాలీన సాహిత్యానికి, నాటక, నృత్య, సంగీతాలకు తన పత్రికలో పెద్దపీట వేశాడు. ఆ రోజుల్లోనే కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి సాహచర్యం లభించింది. రెడ్డిగారి 'ఆఖరి వీడ్కోలు' కావ్యానికి కృతి భర్త అయినాడు.

ఇంట్లో చీరలు తెరలుగా కట్టి నాటకాలు ఆడాడు. నాటకాలు రాయాలన్న కోరిక ఆనాటి నుంచి బలంగా ఉండిపోయింది. చిన్ననాటి నుంచీ నాటకాలంటే ఆసక్తి. నాయనమ్మతో కలిసి ఆ రోజుల్లో మద్రాసులో వేస్తున్న ప్రఖ్యాత నటులందరి నాటకాలు చూసే అదృష్టం కలిగింది. ఆ రోజుల్లోనే హైందవ కళా సంప్రదాయాలను గురించి, మైలవరం, మోతే కంపెనీల నాటక ప్రదర్శనల గురించి 'కళ' పత్రికలో విమర్శనాత్మక వ్యాసాలు రాశాడు. ఆరుద్ర 'సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యానికి" ఆలోచనాత్మకమైన పీఠిక వెలయించాడు.

వృత్తిరీత్యా న్యాయవాది. న్యాయమూర్తిగా ఎంపికై, అంచెలంచెలుగా ఎదిగి మద్రాసు హైకోర్టుకు ప్రథమ భారతీయ ప్రధాన న్యాయమూర్తి అయి, పలుసార్లు తాత్కాలిక గవర్నరుగా పదవీ బాధ్యతలు నెరవేర్చాడు. దక్షిణ భారత పుస్తక సంస్థకు అధ్యక్షులుగా ఆ సంస్థ విధి విధానాలకు రూపకల్పన చేశాడు. కేంద్ర సంగీత నాటక అకాడమీకి తొలి అధ్యక్షుడుగా కళా రంగానికి అజరామరమైన సేవ చేశాడు. తిరువయ్యూరు త్యాగరాజ ఆరాధనోత్సవాల కమిటీకి అధ్యక్షుడుగా శాస్త్రీయ సంగీతజ్ఞుల మన్ననలు పొందారు. 4వ ఫైనాన్స్ కమిటీకి అధ్యక్షుడుగా ఉన్నాడు. బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతుడైన ఆయనను ఆంధ్ర, మద్రాసు, అన్నామలై విశ్వవిద్యాలయాలు గౌరవ డాక్టరేటు పట్టాతో సత్కరించాయి.

ఉత్తమ నాటక రచయిత, సాంస్కృతికరంగ పథ నిర్దేశకుడు, సాహిత్యోపాసకుడు, నృత్య సంగీత శాస్త్ర మర్మజ్ఞుడు, లలితకళాస్రష్ట పాకాల వేంకట రాజమన్నారు ఆధునిక తెలుగు నాటకానికి చేసిన సేవ చరిత్రాత్మకమైనది. 1929లో ఆయన రాసిన "తప్పెవరిది?" నాటకం తెలుగునాటక చరిత్రలో ఒక మైలురాయి. పద్య నాటక సంప్రదాయం నుంచి గద్య సమస్యా నాటకాల వైపుకు చరిత్రను మళ్లించిన నాటకం అది. ఆయనకు చేదోడు వాదోడుగా నిలిచిన ప్రఖ్యాత